

Dedicated in memory of Mary Ruback, by her family
ל"נ מרים בת אברהם ע"ה

במדבר פרק כב

רש"י

(א) ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב מעבר לירדן ירחו: (ב) וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי: (ג) ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא ויקח מואב מפני בני ישראל: (ד) ויאמר מואב אל זקני מדון עתה ילחכו הקהל את כל סביבתינו כלחך השור את ירק השדה ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההוא: (ה) וישלח מלאכים אל בלעם בן בער פתורה אשר על הנהר ארץ בני עמו לקרא לו לאמר הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ והוא ישב ממלי: (ו) ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני אולי אוכל נפה בו ואגרשנו מן הארץ כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר: (ז) וילכו זקני מואב וזקני מדון וקסמים בידם ויבאו אל בלעם וידברו אליו דברי בלק: (ח) ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשבתי אתכם דבר כאשר ידבר יקוק אלי וישבו שרי מואב עם בלעם: (ט) ויבא אליהם אל בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך: (י) ויאמר בלעם אל האלהים בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי: (יא) הנה העם היצא ממצרים ויכס את עין הארץ עתה לכה קבה לי אתו אולי אוכל להלחם בו וגרשתי: (יב) ויאמר אליהם אל בלעם לא תלך עמם לא תאר את העם כי ברוך הוא:

(ב) וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי - אמר אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם, אנו על אחת כמה וכמה. לפיכך ויגר מואב: (ג) ויגר - לשון מורא, כמו (איוב יט, כט) גורו לכם: ויקח מואב - קצו בחייהם: (ד) אל זקני מדון - והלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר (בראשית לו, לה) המכה את מדון בשדה מואב, שבאו מדון על מואב למלחמה. אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם. ומה ראה מואב ליטול עצה ממדון, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו מנהיגם של אלו במדון נתגדל, נשאל מהם מה מדתו. אמרו לו אין כחו אלא בפיו. אמרו אף אנו נבא עליהם באדם שכחו בפיו: כלחך השור - כל מה שהשור מלחך אין בו ברכה: בעת ההוא - לא היה ראוי למלכות. מנסיכי מדון היה, וכיון שמת סיחון מנוהו עליהם לצורך שעה: (ה) פתורה - כשולחני הזה שהכל מריצין לו מעות, כך כל המלכים מריצין לו אגרותיהם. ולפי פשוטו של מקרא כך שם המקום: ארץ בני עמו - של בלק. משם היה, וזה היה מתנבא ואומר לו עתיד אתה למלוך. ואם תאמר מפני מה השרה הקדוש ברוך הוא שכינתו על גוי רשע, כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אלו היו לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם,

שבתחלה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות: לקרא לו - הקריאה שלו היתה ולהנאתו, שהיה פוסק לו ממון הרבה: עם יצא ממצרים - ואם תאמר מה מזיקך: הנה כסה את עין הארץ - סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו עמדו עליהם והרגום: והוא יושב ממלי - חסר כתיב, קרובים הם להכריתני, כמו (תהלים קיח, י) כי אמילם: (ו) נכה בו - אני ועמי נכה בהם. דבר אחר לשון משנה היא (ב"מ קה ב) מנכה לו מן הדמים, לחסר מהם מעט: כי ידעתי וגו' - ע"י מלחמת סיחון שעזרתו להכות את מואב: (ז) וקסמים בידם - כל מיני קסמים, שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי. דבר אחר קסם זה נטלו בידם זקני מדון, אמרו אם יבא עמנו בפעם הזאת יש בו ממש, ואם ידחנו אין בו תועלת, לפיכך כשאמר להם לינו פה הלילה, אמרו אין בו תקוה, הניחוהו והלכו להם, שנאמר וישבו שרי מואב עם בלעם, אבל זקני מדון הלכו להם: (ח) לינו פה הלילה - אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה, וכן לכל נביאי אומות העולם, וכן לבן בחלום הלילה, שנאמר (בראשית לא, כד) ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה. כאדם ההולך אצל פלגשו בהחבא: כאשר ידבר ה' אלי - אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם אלך עמכם, שמא אין כבודו לתתי להלך אלא עם שרים גדולים מכם: וישבו - לשון עכבה: (ט) מי האנשים האלה עמך - להטעותו בא. אמר פעמים שאין הכל גלוי לפניו, אין דעתו שוה עליו, אף אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין: (י) בלק בן צפור וגו' - אף על פי שאיני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים: (יא) קבה לי - זו קשה מארה לי, שהוא נוקב ומפרש: וגרשתי - מן העולם. ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ, איני מבקש אלא להסיעם מעלי, ובלעם היה שונאם יותר מבלק: (יב) לא תלך עמם - אמר לו אם כן אקללם במקומי. אמר לו לא תאור את העם. אמר לו אם כן אברכם. אמר לו אינם צריכין לברכתך, כי ברוך הוא. משל אומרים לצרעה לא מדובשיך ולא מעוקציך: